

Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd
Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Zo thuis mogelijk opgroeien

Eén jaar toezicht op kleinschalige jeugdhulp met verblijf

Gezond vertrouwen

Utrecht, maart 2018

Voorwoord

Jeugdigen hebben het recht om thuis op te groeien. Jeugdhulp vindt daarom thuis plaats, of, als dat niet mogelijk is, op een plaats die zoveel mogelijk op een gezin lijkt. Gezinshuizen en zorgboerderijen kunnen een pedagogisch klimaat bieden dat meer lijkt op dat in een gezin dan grootschalige residentiële voorzieningen. De ontwikkeling dat steeds meer jeugdigen in een kleinschalige voorziening wonen juich ik toe.

Het is belangrijk dat de hulp in gezinshuizen en bij zorgboerderijen van goede kwaliteit is en aansluit bij de vraag van jeugdigen en hun ouders. Onderzoek van de inspectie laat zien dat de kwaliteit bij de meeste aanbieders voldoende is. Tevens pakken aanbieders geconstateerde tekortkomingen snel op zodat de kwaliteit verbetert. De inspectie signaleert bij haar toezicht een grote betrokkenheid bij de aanbieders en de professionals die daar met de jeugdigen werken.

Echter, de aanbieders blijken vaak nog onvoldoende in staat om jeugdigen te beschermen tegen gevaren die hun ontwikkeling bedreigen. De complexiteit van de problematiek van de jeugdigen in gezinshuizen en bij zorgboeren vereist een grotere professionaliteit, zowel bij de gezinshuisouders als de zorgboeren en hun medewerkers als bij de organisatie van de hulp. Scholing van de medewerkers, verbetering van de hulp en meer samenwerken op organisatorisch niveau, dragen bij aan de gewenste professionalisering.

Kleinschalig werken levert spanning op met een verdergaande professionalisering. De inspectie ziet dit als uitdaging voor de komende jaren. Het behouden van de kracht van kleinschalig werken is mogelijk wanneer professionals samen een richtinggevend kwaliteitskader voor kleinschalig, gezinsgericht aanbod maken. Het kwaliteitskader moet aansluiten bij de complexe problematiek van de jeugdigen en de diversiteit van het aanbod door gezinshuizen en zorgboerderijen. Voor de ontwikkeling van het kwaliteitskader kunnen de aanbieders en professionals ondersteuning gebruiken. Het Rijk en brancheorganisaties kunnen deze steun bieden en zorgen voor een goede verbinding met andere vormen van hulp aan jeugdigen en hun gezinnen.

Het is meer dan de moeite waard om jeugdigen die niet thuis of in een pleeggezin kunnen opgroeien hulp bij kleinschalige aanbieders te bieden. De hulp moet dan wel van goede kwaliteit zijn. De inspectie blijft alert op de belangen van de jeugdigen, zeker wanneer de hulp niet voldoende is.

Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd in oprichting

Dr J.A.A.M. van Diemen-Steenvoorde

Inspecteur-generaal IGJ

Samenvatting

Jeugdhulpaanbieders die aan jeugdigen begeleiding en 24-uursopvang bieden vanuit een gezinsgerichte of kleinschalige situatie zijn divers in vorm en in de afgelopen jaren sterk in aantal gegroeid. De toename van het aanbod, waarbij steeds meer sprake is van zelfstandig functionerende aanbieders en een toenemend aantal cliënten met verschillende problematiek roept de vraag op of de kwaliteit van de hulpverlening voldoende is gewaarborgd. De Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd in oprichting¹ (hierna: inspectie) voert daarom sinds 2016 onderzoek uit naar deze vorm van jeugdhulp.

Het doel van dit onderzoek is om zicht te krijgen op de kwaliteit van de jeugdhulp die gezinsgerichte en kleinschalige jeugdhulpaanbieder leveren. Dit rapport bevat de bevindingen van het toezicht bij 49 aanbieders van gezinsgerichte en kleinschalige jeugdhulp. Ruim de helft van de aanbieders is gezinshuis. De overige aanbieders zijn zorgboeren of bieden andere vormen van kleinschalige jeugdhulp. Pleegzorg maakt geen onderdeel van het onderzoek uit. De bevindingen bij de 49 individuele aanbieders leiden tot aanbevelingen voor de gehele sector. De inspectie wil met dit rapport aanbieders, gemeenten en plaatsende instanties te stimuleren om te leren van de bevindingen en aanbevelingen.

De inspectie onderzocht de volgende thema's: uitvoering hulpverlening, veiligheid, leefklimaat, cliëntenpositie en organisatie. De onderzoeksresultaten laten zien dat het merendeel van de bezochte aanbieders aan bijna alle verwachtingen voor passende jeugdhulp voldoet. Er zijn echter ook verbeterpunten. Bij het thema veiligheid voldoen de aanbieders relatief vaak niet aan de verwachtingen voor passende jeugdhulp. Bijna de helft van de aanbieders maakt geen gebruik van een systematische risicotaxatie. Hierdoor worden veiligheidsrisico's vaak niet vastgesteld en ontbreekt er een plan om passende hulp te bieden en maatregelen te treffen waardoor de veiligheidsrisico's worden beperkt. Bij het thema cliëntenpositie heeft een aanzienlijk deel van de aanbieders geen onafhankelijke vertrouwenspersoon en klachtencommissie. Bij het thema organisatie werkt een kwart van de aanbieders met niet-geregistreerde professionals en analyseert incidenten onvoldoende.

De inspectie doet naar aanleiding van haar bevindingen aanbevelingen aan de jeugdhulpaanbieders, de gemeenten, de gecertificeerde instelling en de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Ontwikkelingen zoals een divers aanbod, toename van het aantal aanbieders en geconstateerde tekortkomingen in de kwaliteit van jeugdhulp, maken het noodzakelijk dat aanbieders en gemeenten betere voorwaarden creëren voor gezinsgerichte vormen van jeugdhulp. Aanbieders en de professionals die daar werken, moeten hun deskundigheid vergroten. Tevens moeten aanbieders transparant zijn over hun specifieke deskundigheid en door in- en uitsluitcriteria aangeven voor welke jeugdigen zij een passend

¹ De voormalige Inspectie Jeugdzorg en Inspectie voor de Gezondheidszorg zijn per 1 oktober 2017 gefuseerd tot de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd in oprichting. Voor de leesbaarheid staat in het rapport 'de inspectie' waarmee de voormalige twee inspecties worden bedoeld of de huidige Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd in oprichting.

aanbod bieden. Dit stelt ouders, gemeenten en plaatsende instanties in staat om af te wegen of de aanbieder passende hulp aan de jeugdige kan bieden. Deze afweging is een gedeelde verantwoordelijkheid van de aanbieder en de gemeente of gecertificeerde instelling die de jeugdige plaatst. Tot slot is het van belang dat het veld een gedragen kwaliteitskader opstelt voor gezinsgerichte en kleinschalige vormen van jeugdhulp.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	5
1.1 Aanleiding	7
1.2 Het toezicht.....	7
2. Bevindingen	10
2.1 Uitvoering hulpverlening	10
2.2 Veiligheid	12
2.3 Leefklimaat	14
2.4 Cliëntpositie	16
2.5 Organisatie	17
3. Conclusie, beschouwing en aanbevelingen	19

Inspecteur aan het woord - In hoofdstuk 1 van dit rapport staat (achtergrond)informatie over het toezicht. In hoofdstuk 2 staat beschreven wat goed gaat en wat nog beter kan bij de aanbieders. Hoofdstuk 3 geeft een conclusie, beschouwing en aanbevelingen.

1 Inleiding

In de Jeugdwet staat dat een jeugdige die niet thuis kan wonen bij voorkeur wordt geplaatst in een pleeggezin of gezinshuis, tenzij dit niet in het belang is van de jeugdige. De meeste jeugdigen die niet thuis kunnen wonen, worden tegenwoordig binnen een gezinsgerichte of kleinschalige situatie opgevangen (CBS, 2016).

Artikel 20 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind stelt dat elke jeugdige die thuis tijdelijk of blijvend niet veilig en gezond kan opgroeien, het recht heeft om binnen een stabiel gezinsverband te worden opgevangen.

De gemiddelde gezinsgerichte of kleinschalige jeugdhulpaanbieder bestaat niet. Veelvoorkomende type aanbieders in de praktijk zijn het gezinshuis en de zorgboerderij.

Gezinshuis

Een gezinshuis is een kleinschalige woonvorm waarbij jeugdigen 24 uur per dag, zeven dagen per week professionele verzorging, opvoeding en begeleiding ontvangen van de gezinshuisouder(s) die in het gezinshuis wonen, al dan niet met eigen kinderen. Plaatsing in een gezinshuis is bedoeld voor jeugdigen, die vanwege meer complexe problematiek niet in een pleeggezin kunnen worden opgevangen.

Zorgboerderij

Een zorgboerderij is van oorsprong een agrarisch bedrijf met daarbij soms een winkel of camping. Op een zorgboerderij kunnen jeugdigen en volwassenen terecht met een brede zorg- of hulpvraag, bijvoorbeeld vanwege een (licht) verstandelijke beperking of (complexe) gedragsproblematiek. De meeste zorgboerderijen bieden alleen dagbesteding, naschoolse opvang en/of arbeidstraining aan. Cliënten helpen dan mee met taken op de boerderij. Er zijn echter ook zorgboerderijen waar geen agrarische activiteiten meer plaatsvinden en waar de hulpverlening centraal staat. Deze zorgboerderijen bieden dan voornamelijk woon- en/of logeeropvang aan.

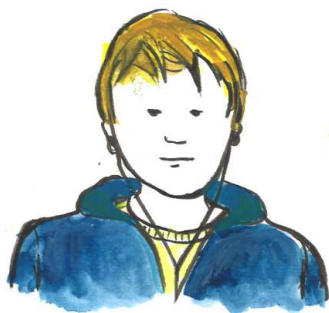
In de praktijk bieden aanbieders een divers hulpaanbod aan. Aanbieders kunnen zich richten op het bieden van woonopvang, logeeropvang, crisisopvang, kamertraining, dagbesteding of een combinatie hiervan. Daarnaast is de doelgroep waarop deze aanbieders zich richten divers. Dit kunnen alleen jeugdigen zijn, of een combinatie van zowel jeugdigen als volwassenen met uiteenlopende problematiek. De aanbieders bieden vaak zowel jeugdhulp op grond van de Jeugdwet, als hulp op grond van de Wet langdurige zorg, de Wet maatschappelijke ondersteuning en de Wet zorgverzekeringen.

Ook de wijze waarop aanbieders van gezinsgerichte of kleinschalige jeugdhulp zich organiseren loopt sterk uiteen. Een aantal aanbieders is onderdeel van een grotere zorgaanbieder. Andere aanbieders werken via franchiseovereenkomsten samen met zorgaanbieders. Een andere mogelijkheid die veel voorkomt is dat een zelfstandige aanbieder werkt als onderaannemer van één of meer zorgaanbieders, die daarbij als hoofdaannemer functioneren. Daarnaast is er een forse toename van aanbieders, die geheel zelfstandig zonder tussenkomst van een hoofdaannemer jeugdhulp verlenen en hiervoor een contract hebben afgesloten met gemeenten of zelfstandig cliënten opnemen op basis van een persoonsgebonden budget.

Het aantal jeugdigen dat bij de aanbieders verblijft verschilt. Er zijn aanbieders die vier tot zes jeugdigen opvangen, maar er zijn ook aanbieders die tien of meer jeugdigen opvangen en waar groepsleiders werkzaam zijn. Die laatste vorm lijkt door het ontbreken van een gezinsverband met vaste opvoeders meer op een kleine zorginstelling dan op een gezinshuis.

Jeugdige aan het woord - *Ik woon nu twee jaar op een zorgboerderij. Hier woon ik samen met nog zes andere jongens en drie meiden. Op het terrein woont ook nog een oudere man. Als ik op school ben, komen hier gehandicapten voor hun dagbesteding. Na schooltijd worden hier ook nog andere jongeren opgevangen. Soms blijven zij ook in het weekend chillen. Komende vakantie ga ik met de zorgboerderij kamperen.*

Jeugdige aan het woord - *Ik woon in een gezinshuis. Hier woon ik samen met de gezinshuisouders Anton en Claar, hun twee kinderen en nog drie andere kinderen. Ik woon hier omdat ik niet meer thuis kan wonen. Hiervoor woonde ik in een veel groter huis met 15 andere kinderen en een aantal groepsleiders.*

1.1 Aanleiding

Aanbieders die aan jeugdigen hulp, begeleiding en 24-uursopvang bieden vanuit een kleinschalige of gezinsgerichte situatie zijn in de afgelopen jaren sterk in aantal gestegen. Deze snelle stijging, waarbij steeds meer sprake is van zelfstandig functionerende aanbieders roept de vraag op of de kwaliteit van de hulpverlening voldoende is gewaarborgd. De inspectie voert daarom sinds 2016 onderzoek uit bij deze vorm van jeugdhulp. Het doel van het onderzoek is om goed zicht te hebben op de kwaliteit van de jeugdhulp die deze aanbieders bieden. Dit rapport bevat de bevindingen van de onderzoeken die de inspectie tot aan het najaar van 2017 heeft uitgevoerd.

1.2 Het toezicht

De inspectie heeft sinds 2016 tot aan het najaar van 2017 49 aanbieders bezocht, die aan jeugdigen (ambulante) hulp, begeleiding en/of 24-uursopvang bieden². Van de onderzochte aanbieders bieden de meeste 24-uurs opvang aan jeugdigen, zie figuur 1.

De bezoeken van de inspectie aan de aanbieders vonden vaak onaangekondigd plaats en bevatten altijd onaangekondigde elementen. In sommige gevallen kondigde de inspectie het toezicht kort van tevoren aan. De aanbieder kon hierdoor de jeugdigen voorbereiden op een inspectiebezoek in verband met hun problematiek.

Tijdens het toezicht inspecteerde de inspectie de locatie en spraken zij met de aanbieder (de gezinshuisouder, zorgboer, directeur), eventuele medewerkers en jeugdigen. Ook werden cliëntdossiers en beleidstukken van de aanbieder ingezien.

De inspectie baseerde het toezicht op het toetsingskader Verantwoorde Hulp voor Jeugd⁴. Uit het toetsingskader zijn 32 verwachtingen geselecteerd, passend bij het bieden van jeugdhulp in een kleinschalige setting. Deze verwachtingen richten zich op de thema's: uitvoering hulpverlening, veiligheid, leefklimaat, cliëntenpositie en organisatie en vormen samen het toetsingskader Jeugdhulp met verblijf.

Na ieder toezicht schreef de inspectie een rapport over de aanbieder, met daarin het oordeel op de getoetste verwachtingen. Wanneer de aanbieder niet aan de verwachting voldeed, is dit in het rapport onderbouwd met de bevindingen uit het toezicht. De rapporten per aanbieder zijn openbaar.

In onderstaand figuur is zichtbaar dat het merendeel van de aanbieders (namelijk 41 van de 49 dat wil zeggen 84 %) aan minimaal 24 verwachtingen voldoen. Bij deze aanbieders vertrouwt de inspectie erop dat de aanbieder zonder verdere maatregelen de benodigde verbetermaatregelen doorvoert⁵. Bij de overige aanbieders overweegt de inspectie één of meer zwaardere maatregelen

Figuur 1. Type aanbieder

	Wel 24-uurs verblijf	Geen 24-uurs verblijf	Totaal
Gezinshuis	26	0	26
Zorgboerderij	9	4	13
Overig ³	9	1	10
Totaal	44	5	49

² De individuele rapporten van de 49 desbetreffende aanbieders zijn gepubliceerd op de website van de inspectie: <https://www.igj.nl/zorgsectoren/jeugd/aanbieders/kleinschalige-jeugdhulp-met-verblijf>.

³ Betreft aanbieders die een mix van (ambulante) hulp, logeeropvang, crisisopvang en/of kamertraining bieden.

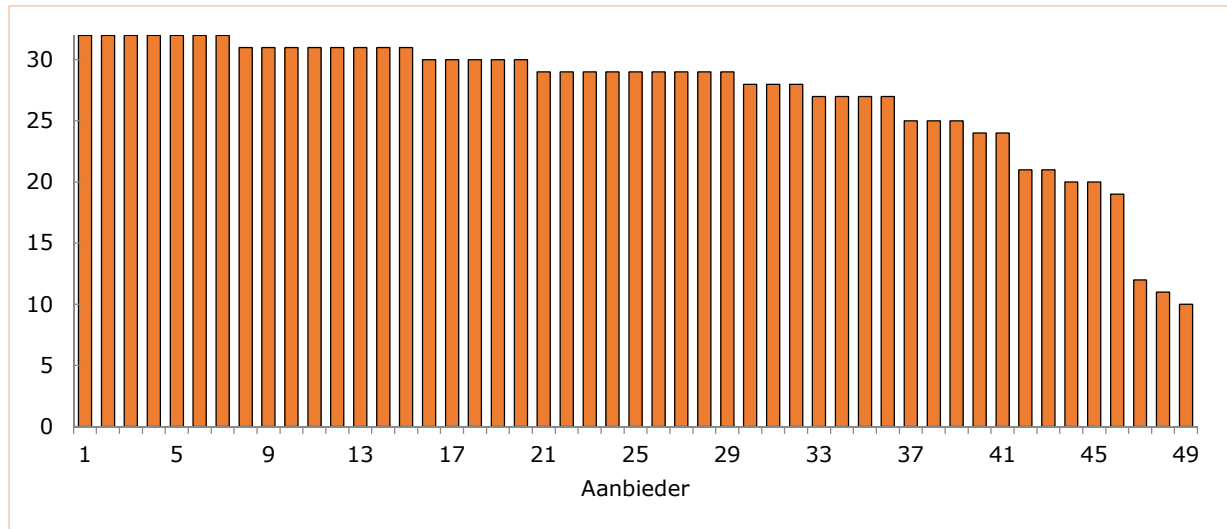
⁴ Het toetsingskader Jeugdhulp met verblijf is te vinden op: <http://toetsingskadervhj.nl/>.

⁵ De inspectie kan gegeven de omstandigheden gemotiveerd afwijken van de beslisregel voor haar vervolgtraject. Te denken valt aan situaties waarbij risico's zijn voor de veiligheid, de mate van vertrouwen in een aanbieder, de aard en ernst van overtreding en de samenhang tussen de tekortkomingen.

en toetst de voortgang in de praktijk. Bijvoorbeeld door een verbeterplan te vragen en dit te beoordelen of door een handhavende maatregel op te leggen.

De inspectie heeft bij drie aanbieders een aanwijzing of bevel gegeven of een last onder dwangsom opgelegd. Het doel van deze handhavende maatregelen was om de aangetroffen risicovolle en onveilige situatie bij de aanbieders zo snel mogelijk op te laten heffen.

Figuur 2. Per aanbieder het aantal voldoende verwachtingen op het toetsingskader Jeugdhulp met verblijf.

2 Bevindingen

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de 49 onderzoeken op de 32 onderzochte verwachtingen gepresenteerd aan de hand van de vijf thema's uit het toetsingskader: uitvoering hulpverlening, veiligheid, leefklimaat, cliëntpositie en organisatie.

Per thema worden in een figuur de resultaten op de bijbehorende verwachtingen weergegeven. De verwachtingen zijn beoordeeld als voldoende of onvoldoende. Bij enkele aanbieders kon een bepaalde verwachting gegeven de context van de aanbieder niet worden beoordeeld.

 onvoldoende voldoende niet beoordeeld

Daarnaast volgt per thema een toelichting op de bevindingen. Aan de hand van de vraag 'wat gaat goed' wordt toegelicht aan welke verwachtingen aanbieders veelal voldoen. Dit betekent dat de professionals vaak handelen conform deze verwachtingen. Aan de hand van de vraag 'wat kan nog beter' wordt toegelicht aan welke verwachtingen aanbieders relatief vaak niet voldoen. Dit betekent dat de professionals relatief vaak niet handelen volgens deze verwachtingen. De betreffende aanbieders moeten zodanige verbeteringen treffen, dat wordt voldaan aan de verwachtingen voor het bieden van verantwoorde jeugdhulp van voldoende kwaliteit.

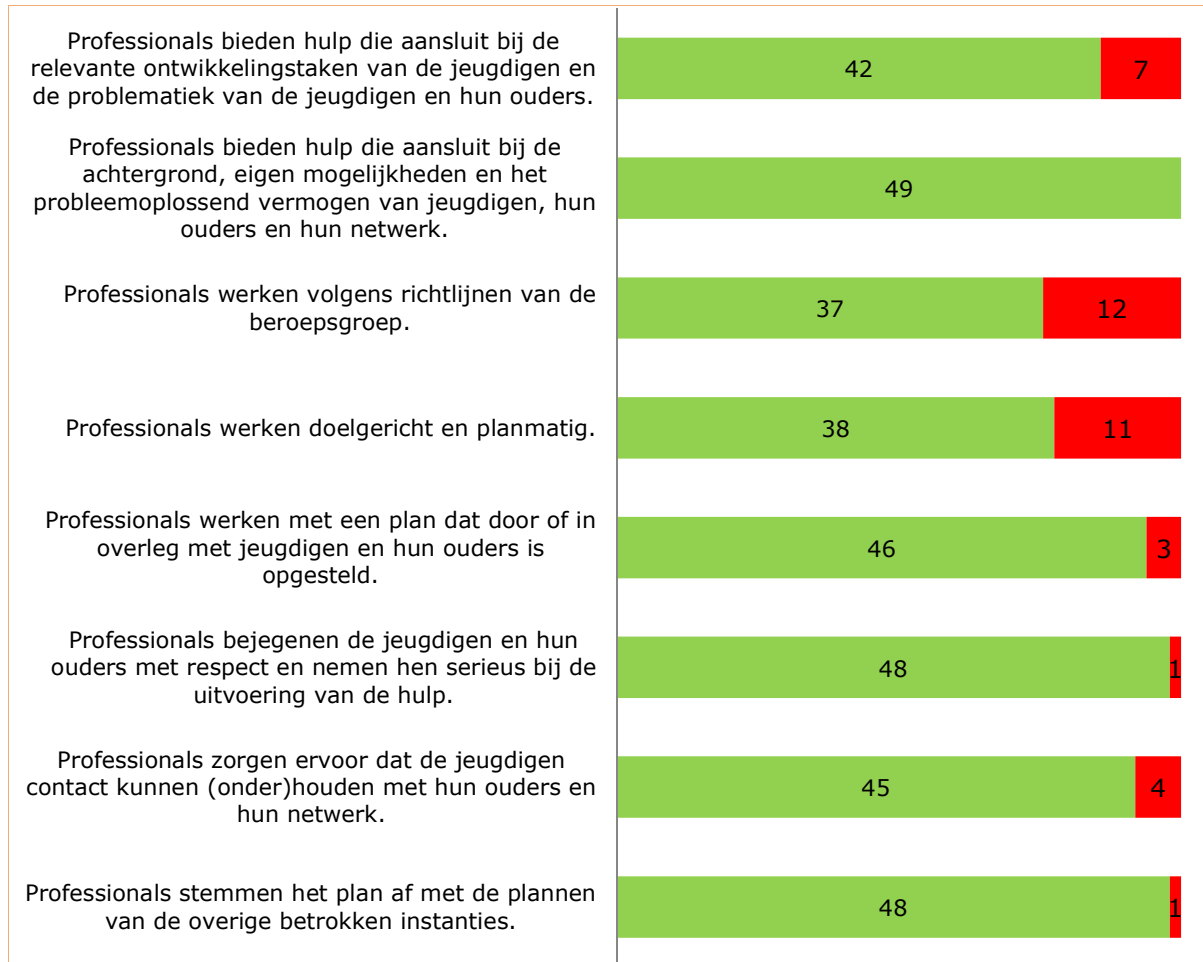
Inspecteur aan het woord - Het vertrekpunt van het toetsingskader 'Verantwoorde Hulp voor Jeugd' zijn de belangen van de jeugdige. Het toetsingskader is te vinden op www.toetsingskadervhj.nl. Hier lees je ook meer over waarom bepaalde verwachtingen belangrijk zijn.

Het toetsingskader is gebaseerd op de internationale rechten van het kind, de wet- en regelgeving, de kwaliteitskaders uit het veld en de richtlijnen voor professionals voor verantwoorde jeugdhulp.

2.1 Uitvoering hulpverlening

Jeugdigen krijgen de hulp die zij nodig hebben om zich onbedreigd te kunnen ontwikkelen

Wat gaat goed?

- Professionals hebben aandacht voor de eigen mogelijkheden en respecteren de culturele achtergrond van de jeugdigen, hun ouders en het netwerk en zien dit als vertrekpunt voor het bieden van hulp. Als jeugdigen en ouders voelen dat sprake is van een respectvolle en een niet-veroordelende houding creëert dit vertrouwen.
- Professionals werken met een plan dat in overleg met de jeugdigen en hun ouders wordt op- en bijgesteld. De motivatie van jeugdigen en hun ouders om aan een plan

Wat kan nog beter?

- Het is belangrijk dat de aanbieder duidelijke uitsluitcriteria hanteert. Hiermee geeft de aanbieder aan welke jeugdigen de aanbieder geen hulp biedt. Het opstellen van uitsluitcriteria vereist van de aanbieder om kritisch na te denken voor welke doelgroep zij over passende deskundigheid beschikken.
- Het is nodig dat de professionals hulp bieden die aansluit bij de problematiek en de ontwikkelingstaken (fysiek, emotioneel en, seksueel) waarvoor de jeugdigen staan. Als jeugdigen voldoende ruimte krijgen en

Wat gaat goed?

te werken neemt toe wanneer hun eigen wensen en verwachtingen in het plan staan. Dit vergroot de kans op gewenste resultaten.

- Professionals borgen en stimuleren de mogelijkheid van contact tussen de jeugdigen, hun ouders en het netwerk. Jeugdigen vinden het belangrijk dat zij goed contact kunnen onderhouden of opbouwen met familie en mensen die voor de hen belangrijk zijn.
- Professionals stemmen onderling af wie wat doet als er meerdere instanties bij de jeugdigen en hun ouders zijn betrokken. Samenwerking tussen de betrokken instanties is noodzakelijk om te komen tot samenhang tussen verschillende vormen van hulp. Dit zorgt voor meer efficiëntie en continuïteit, met meer effect van de hulp als resultaat.

Wat kan nog beter?

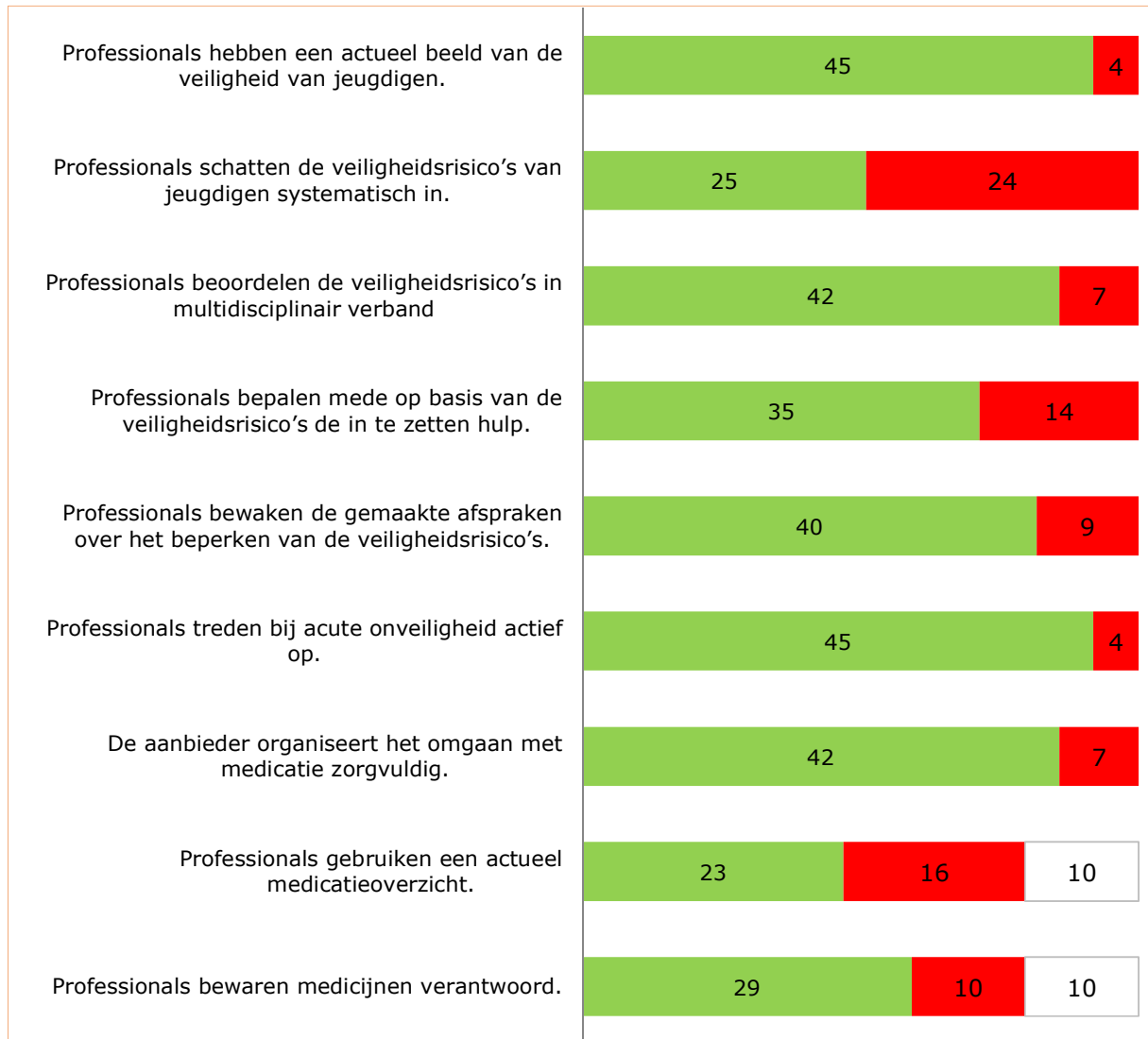
in hun ontwikkelingsbehoefte worden gestimuleerd, kunnen zij met meer succes toekomstige taken aanpakken.

- Het is essentieel dat de aanbieder richtlijnen heeft, die de professionals kennen en waar zij naar handelen in hun dagelijkse werk. Dit waarborgt dat de jeugdigen en hun ouders hulp ontvangen die navolgbaar, eenduidig en onderbouwd is.
- Het is noodzakelijk dat professionals de doelen onderbouwen en regelmatig evalueren. Doelgericht en planmatig werken leidt tot betere en zichtbare resultaten.

Professional aan het woord – Bij binnenkomst van een jeugdige in ons gezinshuis stellen we altijd de vraag: wat heeft deze jeugdige nodig? Dit vertalen we samen met de jeugdige en de ouders in concrete doelen. Daarmee is voor iedereen duidelijk wanneer aan welke doelen gewerkt wordt en wie hier verantwoordelijk voor is. Om de drie maanden evalueren we gezamenlijk of en hoe de doelen zijn bereikt.

2.2 Veiligheid

Jeugdigen worden beschermd tegen gevaren die hun ontwikkeling bedreigen.

Wat gaat goed?

- Professionals weten waar de jeugdigen overdag en 's nachts zijn en hebben in de gaten hoe het met de jeugdigen gaat. Op deze manier kunnen professionals onveilige situaties voor de jeugdigen zo snel mogelijk herkennen en hiernaar handelen.

Wat kan nog beter?

- Het is belangrijk dat professionals bij aanvang van de hulp, tussentijds en bij veranderde omstandigheden minimaal een aantal eenduidige vragen stellen over de veiligheid van de jeugdigen. Een systematische risicotaxatie dwingt professionals om relevante en irrelevante informatie van elkaar te onderscheiden. Een checklist waarmee risicofactoren in kaart worden gebracht, helpt professionals.

Wat gaat goed?

- Professionals treden actief op om onveilige situaties op fysiek, emotioneel en/of seksueel vlak voor de jeugdigen te beëindigen. Door direct actie te ondernemen wordt zo snel mogelijk weer een veilige situatie voor de jeugdigen gecreëerd. Een gevoel van veiligheid is een basisvoorwaarde voor ontwikkeling.

Inspecteur aan het woord -
De norm 'Veilige principes in de medicatieketen' zijn te vinden op www.zorgvoorbeter.nl.

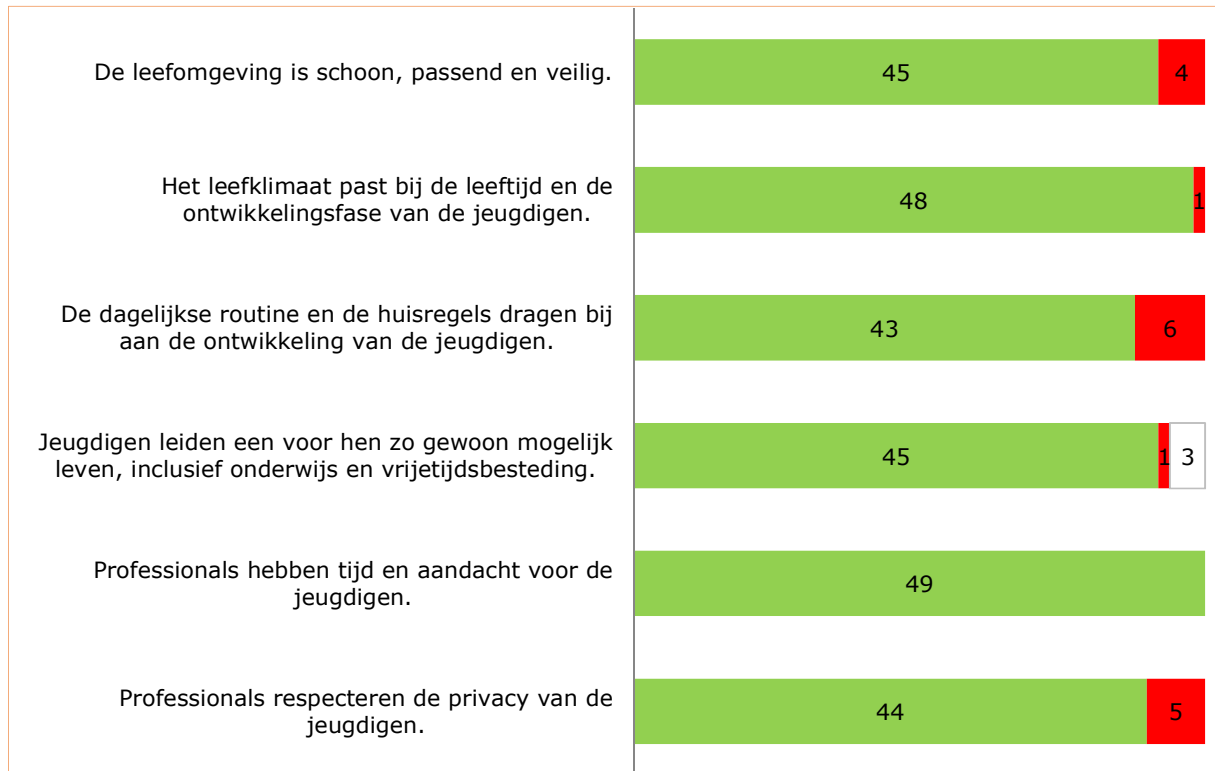

Wat kan nog beter?

- Professionals kunnen nog meer de ingeschatte veiligheidsrisico's eenduidig beoordelen en bespreken met collega's. De kans op het tijdig signaleren wordt groter op het moment dat professionals veiligheidsrisico's systematisch en multidisciplinair beoordelen.
- Het is essentieel dat professionals naar aanleiding van de veiligheidsrisico's passende hulpverlening inzetten. De hulp die wordt ingezet moet eraan bijdragen dat veiligheidsrisico's voor de jeugdigen en hun omgeving beperkt worden.
- Professionals moeten afspraken en maatregelen om de veiligheidsrisico's te bespreken zorgvuldig vastleggen. Zo kan bewaakt worden of de afspraken worden nagekomen en kan worden geborgd dat veiligheidsrisico's daadwerkelijk afnemen.
- Het is een vereiste dat professionals de medicatie bewaren in een afgesloten kast en in de (originele) verpakking die op naam van de jeugdige staat of in een medicijnrol van de apotheker, zodat zichtbaar is voor wie de medicatie is en welke medicatie dit is.
- Het is belangrijk dat professionals bij iedere jeugdige afwegen of de medicatie zelfstandig of onder begeleiding wordt ingenomen. Voor de juiste werking van medicatie is het belangrijk dat die in de juiste dosering en op het juiste moment wordt ingenomen. Medicatie moet worden afgetekend op een door de apotheker verstrekte toedienlijst. De 'Veilige principes in de medicatieketen' zijn hierbij de norm.

2.3 Leefklimaat

Jeugdigen verblijven in een aandachtvolle omgeving.

Wat gaat goed?

- Jeugdigen mogen hun eigen kamer inrichten. Als jeugdigen niet meer thuis wonen is het belangrijk dat zij zich ergens anders thuis en veilig voelen. Om dit te bereiken is het belangrijk dat jeugdigen invloed hebben op de inrichting van hun kamer en hun persoonlijke spullen veilig op kunnen bergen.
- Jeugdigen hebben een gevarieerd dag- en weekprogramma: school, zinvolle dagbesteding of werk en vrije tijd. Jeugdigen willen het liefst een zo gewoon mogelijk leven leiden.

Wat kan nog beter?

- Het aantal huisregels kan beperkter en meer positief geformuleerd worden. Huisregels moeten gericht zijn op het stimuleren van de ontwikkeling van de jeugdigen. Dagelijkse routine en huisregels bieden jeugdigen structuur, rust en veiligheid. Te veel en te gedetailleerde regels gericht op controle en beheersing dragen niet bij aan een goed en veilig pedagogisch klimaat.

Wat gaat goed?

- Professionals hebben tijd en aandacht voor de jeugdigen. Voldoende tijd en aandacht leidt ertoe dat de jeugdigen een goede relatie met de professionals kunnen opbouwen.

Wat kan nog beter?

- Het is belangrijk dat professionals de privacy van de jeugdigen respecteren. Professionals moeten ook bevorderen dat andere jeugdigen en volwassenen het recht op privacy respecteren. Jeugdigen willen privacy en verwachten van professionals dat ze daar zorgvuldig mee omgaan. Jeugdigen wensen dat hun vertrouwen niet wordt beschaamd.

Jeugdige aan het woord - *Ik heb recht op privacy. Als ik wil weten of de groepsleiding wel of niet informatie uit mijn dossier mag geven aan andere hulpverleners, zoek ik dat op in de speciale PrivacyApp voor jongeren op mijn telefoon. De App is te vinden op www.privacy.jeugdconnect.nl.*

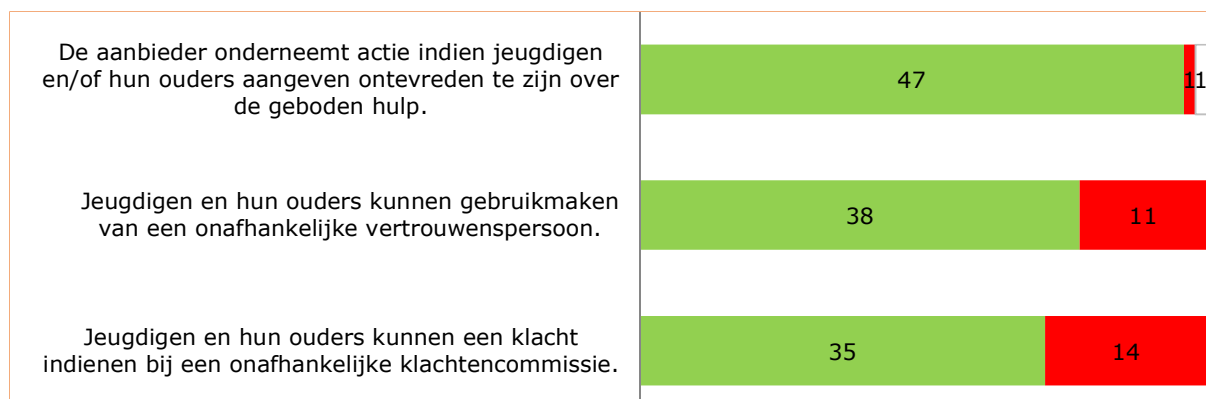

Professional aan het woord - *Bij het opstellen van onze huisregels betrek ik alle jeugdigen. Jeugdigen willen inspraak hebben in hoe het eraan toegaat. Dit maakt de jeugdigen ook medeverantwoordelijk voor de sfeer en de onderlinge interactie op mijn zorgboerderij.*

2.4 Cliëntenpositie

De aanbieder biedt jeugdigen en hun ouders voldoende mogelijkheden om voor hun individuele en gemeenschappelijke belangen op te komen.

Wat gaat goed?

- Professionals praten met de jeugdigen en hun ouders als zij aangeven ontevreden te zijn over de geboden hulp en spannen zich in om gezamenlijk tot een oplossing te komen. Dit geeft de jeugdigen en hun ouders vertrouwen.

Wat kan nog beter?

- Het is belangrijk dat de jeugdigen en hun ouders weten wie de onafhankelijke vertrouwenspersoon is, wat diens taken zijn en hoe zij met de vertrouwenspersoon in contact kunnen komen. De vertrouwenspersoon werkt voor een organisatie die tot taak heeft vertrouwenswerk te bieden. Een onafhankelijke vertrouwenspersoon versterkt de positie van de jeugdigen en hun ouders door hen te adviseren en te ondersteunen bij het kenbaar maken van onvrede.
- Het is belangrijk dat jeugdigen en hun ouders op de hoogte zijn van de klachtenregeling en rechtstreeks een klacht kunnen indienen bij de onafhankelijke klachtencommissie. Jeugdigen die hulp ontvangen op grond van de Wet langdurige zorg (Wlz) kunnen een klacht ook voorleggen aan een erkende geschillencommissie.

2.5 Organisatie

De aanbieder voorziet in de voorwaarden om verantwoorde hulp te leveren.

De aanbieder registreert en analyseert incidenten en voert naar aanleiding van de analyse verbeteringen door.	37	12
De aanbieder werkt met geregistreerde professionals, tenzij de inzet van een niet geregistreerde professional niet afdoet aan de kwaliteit van hulp of noodzakelijk is voor de kwaliteit.	39	10
De aanbieder zet professionals in die aantoonbaar zijn geschoold voor de functie die zij uitoefenen.	45	4
De aanbieder biedt professionals medewerkers de mogelijkheid kennis en vaardigheden actueel te houden.	42	7
De aanbieder beschikt over de Verklaring Omtrent Gedrag van personen die structureel contact hebben met jeugdigen en hun ouders.	40	9
De aanbieder heeft een Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling.	42	7

Wat gaat goed?

- De aanbieder zorgt ervoor dat de professionals een relevante opleiding hebben op het gebied van pedagogiek of hulpverlening. Hierdoor waarborgt de aanbieder dat professionals voldoende deskundig zijn en kunnen aansluiten bij de hulpvraag van de jeugdigen en hun ouders.

Wat kan nog beter?

- Het is noodzakelijk dat de aanbieder incidenten registreert en deze periodiek analyseert. Hierdoor kan de aanbieder patronen ontdekken en verbeteringen doorvoeren.
- Een SKJ- of BIG- geregistreerde professional moet ten minste betrokken zijn bij het inschatten en beoordelen van de veiligheidsrisico's en het maken en evalueren van het behandelplan van de jeugdige⁶. In de Jeugdwet is beroepsregistratie geïntroduceerd als een middel om werk verantwoord toe te delen.

⁶ In het Kwaliteitskader Jeugd 'Gezamenlijk inzetten van geregistreerde en niet-geregistreerde professionals' staat beschreven in welke situaties wel- en niet-geregistreerden samenwerken en wat dat betekent: <https://professionaliseringjeugdhulp.nl/assets/pdf-overig/Factsheet-Gezamenlijk-inzetten-geregistreerde-en-niet-geregistreerde-professionals.pdf>.

Wat gaat goed?

Wat kan nog beter?

De aanbieder moet de professionals voldoende mogelijkheden bieden voor intervisie en het op peil houden van hun deskundigheid. Professionals moeten ervoor zorgen dat zij over de juiste kennis en vaardigheden beschikken en deze actueel houden om verantwoorde hulp te kunnen bieden.

- Het is een vereiste dat de aanbieder beschikt over een Verklaringen Omtrent het Gedrag (VOG) van alle personen die structureel contact hebben met jeugdigen. Deze VOG moet zijn aangevraagd voor de functie die de persoon heeft. Dit zijn bijvoorbeeld ook de vrijwilligers, de schoonmaakhulp en de oppas van de aanbieder
- Het is belangrijk dat de aanbieder een meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling heeft en dat de professionals deze meldcode kennen. Dit bevordert dat professionals tijdig en zorgvuldig handelen bij signalen van onveiligheid voor de jeugdigen.

Professional aan het woord -

Ik heb de Meldcode App voor huiselijk geweld en kindermishandeling op mijn telefoon gedownload via de App store. Deze app biedt mij de mogelijkheid om het stappenplan aan te passen aan de meldcode van ons gezinshuis.

3 Conclusie, beschouwing en aanbevelingen

In dit hoofdstuk geeft de inspectie haar conclusie en een beschouwing op de hierboven gepresenteerde bevindingen. Vervolgens doet de inspectie aanbevelingen om te komen tot verdere verbetering van de kwaliteit van de hulp.

3.1 Conclusie

De inspectie heeft onderzocht of de jeugdhulp door kleinschalige aanbieders van jeugdhulp met verblijf passend en van voldoende kwaliteit is. De inspectie is dit bij 49 aanbieders nagegaan, waarbij bleek dat bij het merendeel van de aanbieders de jeugdhulp van voldoende kwaliteit is; zij voldoen aan een groot aantal verwachtingen. Echter, lang niet alle aanbieders voldoen aan alle verwachtingen, met name schieten veel aanbieders te kort bij het tijdig signaleren van veiligheidsrisico's en het organiseren van het hulpaanbod.

Bij het thema veiligheid voldoen de aanbieders relatief vaak niet aan de verwachtingen voor passende jeugdhulp. Het is positief dat aanbieders over het algemeen wel een goed beeld hebben van de actuele veiligheid van jeugdigen. Tevens treden de professionals adequaat op bij een situatie van acute onveiligheid. Echter, bijna de helft van de aanbieders maakt geen gebruik van een systematische risicotaxatie. Hierdoor worden veiligheidsrisico's vaak niet vastgesteld en met collega's besproken. Bij deze aanbieders ontbreekt dan een plan om passende hulp en maatregelen te bieden waarmee de veiligheidsrisico's worden beperkt.

Kijkend naar de verwachtingen die het thema cliëntenpositie betreffen, ondernemen nagenoeg alle aanbieders actie wanneer jeugdigen of hun ouders ontevreden zijn over de geboden hulp. Echter, een aanzienlijk deel van de aanbieders heeft niet geregeld dat jeugdigen en hun ouders gebruik kunnen maken van een onafhankelijke vertrouwenspersoon of een klacht kunnen indienen bij een onafhankelijke klachtencommissie.

Bij het thema organisatie toetst de inspectie in hoeverre een aanbieder voorziet in voorwaarden om verantwoorde hulp te leveren. Aanbieders zetten bijna altijd professionals in die zijn geschoold voor de functie die zij uitoefenen. Echter, een deel van de aanbieders werkt met niet-geregistreerde professionals, zonder dat zij aannemelijk maken dat dit niet afdoet aan de kwaliteit van de hulp. Tevens registreert en analyseert een kwart van de aanbieders incidenten onvoldoende.

Bij de thema's uitvoering van de hulpverlening en het leefklimaat voldoen veel aanbieders al aan de verwachtingen van passende jeugdhulp. Bijna alle aanbieders sluiten aan bij de jeugdigen, tonen respect voor hun achtergrond en netwerk en hebben voldoende tijd en aandacht voor de jeugdigen. Er is verbetering nodig op het doelgericht en planmatig werken en het opstellen van eigen richtlijnen en uitsluitcriteria. Tevens is bij de hulp meer aandacht nodig voor de ontwikkelingsgebieden (fysiek, emotioneel, seksueel) van de jeugdigen.

3.2 Beschouwing

Het opgroeien van jeugdigen in gezinsverband had al voor het inwerking treden van de Jeugdwet de voorkeur boven plaatsing in een residentiële instelling. Met de Jeugdwet is het nu expliciet de taak van de gemeenten om ervoor zorg te dragen dat jeugdigen thuis kunnen opgroeien of in een situatie die daar zo veel mogelijk op lijkt. Het beleid blijkt op dit punt resultaten op te leveren. Het merendeel van de jeugdigen dat niet meer thuis woont, verblijft nu in een pleeggezin, maar dit blijkt niet bij alle jeugdigen mogelijk⁷. Het aantal jeugdigen dat alternatieve vormen van een gezinsgericht en kleinschalig hulpaanbod krijgt, stijgt⁸. Hierbij neemt ook het aantal aanbieders van gezinsgerichte en kleinschalige jeugdhulp toe.

De inspectie heeft de bevindingen uit het onderzoek naar kleinschalige jeugdhulp met verblijf geanalyseerd en constateert drie thema's die een belangrijke rol spelen in het bieden van passende hulp aan jeugdigen. Ten eerste signaleert de inspectie dat jeugdigen die bij gezinsgerichte en kleinschalige aanbieders verblijven veelal te maken hebben met complexe problematiek. Deze problematiek vraagt om verdere professionalisering van de verschillende vormen van kleinschalige jeugdhulp. Ten tweede maken aanbieders niet altijd duidelijk voor welke jeugdigen zij passende jeugdhulp kunnen bieden, zodat hier bij de plaatsing van een jeugdige bij een aanbieder rekening mee kan worden gehouden. De inspectie constateert ten derde dat een helder kwaliteitskader dat handvatten biedt voor het organiseren van de gezinsgerichte en kleinschalige jeugdhulp ontbreekt. Op deze punten geeft de inspectie een nadere beschouwing en doet zij vervolgens aanbevelingen.

Complexe problematiek

Veel jeugdigen die niet meer thuis kunnen opgroeien, hebben traumatische gebeurtenissen meegemaakt. Vaak betreft het jeugdigen met een complexe combinatie van orthopedagogische en psychiatrische problematiek al dan niet met een verstandelijke beperking. Gezien de complexiteit van de problematiek van de jeugdigen is passende deskundigheid van de professionals een noodzakelijke voorwaarde. Voor het creëren van een omgeving die op een gezin lijkt en waar jeugdigen zich veilig kunnen voelen is het nodig dat professionals in staat zijn om warmte, affectie en geborgenheid te bieden. Een hechte relatie tussen de jeugdigen en professionals is de kracht van jeugdhulp in een gezinsgerichte en kleinschalige situatie. Dit is echter niet voldoende. De achtergrond en het verleden, het gedrag en de problematiek van de jeugdigen vereisen een goed afgewogen specifieke aanpak. De complexe problematiek bemoeilijkt de relatie van een jeugdige met een veilige, voorspelbare opvoeder en stelt hoge eisen aan de deskundigheid en inzet van de mensen die de begeleiding en hulp bieden. Naast opvoedkundige deskundigheden vereist dit specifieke hulp- en zorgverleningsdeskundigheden van de professionals.

⁷ Eind 2016 ontvingen 35.095 uit huis geplaatste jeugdigen een vorm van jeugdhulp met verblijf. Hiervan verbleven 18.015 jeugdigen in een pleeggezin en 3.430 in een gezinsgerichte vorm van jeugdhulp. De overige 13.650 jeugdigen verbleven in andere vormen van jeugdhulp met verblijf, waarvan 1.230 in een gesloten setting. (CBS, 2017)

⁸ Begin 2016 verbleven 3.020 jeugdigen en eind 2016 3.430 jeugdigen in een vorm van gezinsgerichte jeugdhulp. Dit is een stijging van 13,5 %, terwijl in dezelfde periode het aantal jeugdigen in pleeggezinnen met 3,4% en het aantal uithuis geplaatste jeugdigen met 8,3% is gestegen. (CBS, 2017)

Kortom, het is positief dat steeds meer jeugdigen worden opgevangen in een gezinsgerichte en kleinschalige situatie in plaats van in een residentiële instelling. De complexe problematiek van de geplaatste jeugdigen vereist echter specifieke deskundigheden van de aanbieder en de professionals die daar werken. Ervaringsdeskundigheid is niet meer voldoende en een verder gaande professionalisering is noodzakelijk. De aanbieders moeten zorgen voor aanvullende opleidingen en het in dienst nemen van medewerkers met een passende beroepsopleiding.

Passende hulp

Het bieden van passende hulp is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de aanbieder, de gemeenten die de jeugdigen plaatsen en de gecertificeerde instelling wanneer de jeugdige een kindbeschermingsmaatregel heeft. Het is noodzakelijk dat een aanbieder zelf transparant is over zijn specifieke deskundigheid en door in- en uitsluitcriteria aangeeft voor welke jeugdigen de aanbieder een passend aanbod biedt. Daarnaast is het een verantwoordelijkheid van de gemeenten en de gecertificeerde instelling om bij die aanbieder alleen jeugdigen te plaatsen die passen binnen deze in- en uitsluitingcriteria.

Om passende hulp te kunnen bieden is het noodzakelijk dat aanbieders kritisch zijn op hun eigen in- en uitsluitcriteria. Het expliciteren van de eigen deskundigheid stelt aanbieders in staat om aan jeugdigen en ouders, maar ook gemeenten of plaatsende instanties uit te leggen of zij in staat zijn om passende hulp te bieden aan de betreffende jeugdige. Daarnaast moet de aanbieder ook duidelijk zijn over de uitsluitcriteria en aangeven voor welke jeugdigen de aanbieder niet over de juiste deskundigheden beschikt. De inspectie constateert dat in de praktijk de uitsluitcriteria van de aanbieders geregeld ontbreken of voortkomen vanuit praktische bezwaren of het voorkomen van risico's en in mindere mate vanuit het oog op aanwezige expertise en deskundigheid.

Naast een goede matching van de mogelijkheden van een aanbieder en hulpvragen van de jeugdige is het belangrijk om ook te kijken naar de samenstelling van de groep jeugdigen die al bij de aanbieder verblijven. De achtergrond en problematiek van de al aanwezige jeugdigen is relevant bij de beslissing of de aanbieder een juiste plek is voor de nieuw te plaatsen jeugdige. Een systematische inschatting van risico's moet niet alleen zijn gericht op de individuele situatie van de jeugdige, maar ook op de risico's die een plaatsing in de context van de aanbieder met zich meebrengt.

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de jeugdhulp en moeten duidelijke eisen stellen aan de aanbieders bij wie zij hulp inkopen. De wet stelt dat de gemeente moet nagaan of de jeugdhulpaanbieder professionals inzet die over de juiste expertise beschikken en vakbekwaam zijn. Deze eis is uitgewerkt in de 'Norm verantwoorde werktoedeling'. Deze norm stelt dat hoe complexer de problematiek van de jeugdigen is, des te groter de mate van noodzakelijke vakkennis en deskundigheid bij de professionals. De gemeenten moeten een juiste afweging maken of de aanbieder over voldoende deskundigheid beschikt, zowel op het moment van de inkoop als bij het daadwerkelijk plaatsen van een jeugdige bij een aanbieder.

Kortom, het is belangrijk dat aanbieders aangeven voor welke jeugdigen zij een passend aanbod bieden door heldere en realistische in- en uitsluitcriteria te formuleren. Het is de

verantwoordelijkheid van de gemeenten om bij de inkoop van het aanbod en de plaatsing van de jeugdigen rekening te houden met deze in- en uitsluitcriteria.

Kwaliteitskader

Professionaliteit vraagt van professionals dat hun handelen, plaatsvindt binnen kaders die door de beroepsgroepen en branches worden bepaald. Voor verschillende vormen van gezondheidszorg of jeugdhulp in Nederland bestaan vanuit deze gedachte kwaliteitskaders met veldnormen die richting geven aan het handelen van professionals. Een kwaliteitskader met veldnormen stimuleert de professionalisering van het veld en geeft voorwaarden om verantwoorde hulp van voldoende kwaliteit te bieden. Het kwaliteitskader beschrijft 'wat' er moet gebeuren en niet 'hoe' dit moet. De huidige veldnormen en kwaliteitskaders in de jeugdhulp zijn nog niet toegespitst op de verschillende vormen van gezinsgerichte hulp en kleinschalige vormen van jeugdhulp waar jeugdigen verblijven. Hierdoor ontstaat in de praktijk onduidelijkheid over de eisen waar dit brede aanbod van jeugdhulp aan moet en kan voldoen.

Inspecteur aan het woord –

In de praktijk zie ik dat aanbieders onvoldoende op de hoogte zijn van de eisen waaraan zij moeten voldoen om passende hulp aan jeugdigen te bieden. Aanbieders gaan vaak direct na ons toezicht aan de slag waardoor de situatie voor de jeugdigen veiliger en de hulp beter wordt.

Naar aanleiding van het eerdere rapport van de inspectie 'Verantwoorde hulp voor jeugd in gezinshuizen' in 2016⁹, is het werkveld gestart met het opstellen van een 'Kwaliteitskader Gezinshuizen'. De inspectie is van oordeel dat gezien de ontwikkelingen in de sector het nodig is dat veldnormen worden opgesteld die niet alleen gelden voor gezinshuizen, maar voor alle vormen van gezinsgerichte hulp en kleinschalige vormen van jeugdhulp waar jeugdigen verblijven. Dit door het veld te maken kwaliteitskader moet aansluiten bij de huidige situatie, namelijk een breed aanbod van gezinsgerichte en kleinschalige jeugdhulp.

⁹ Zie: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2016/09/01/verantwoorde-hulp-voor-jeugd-in-gezinshuizen>.

3.3 Aanbevelingen

Steeds meer jeugdigen, waaronder ook jeugdigen met complexe problematiek, worden geplaatst op een plek waar gezinsgerichte en kleinschalige hulp wordt geboden. De inspectie concludeert dat dit momenteel bij sommige aanbieders onbedoeld risico's voor de jeugdigen oplevert. De inspectie vindt het nodig dat voorwaarden gecreëerd worden om verantwoorde hulp te kunnen verzekeren en de risico's te verminderen.

De inspectie doet daarom de volgende aanbevelingen:

I aan de jeugdhulpaanbieders:

1. Zorg voor professionalisering van het gezinsgerichte en kleinschalige aanbod door professionals met een passende beroepsopleiding aan te stellen en aanvullende opleidingen te laten volgen.
2. Formuleer in- en uitsluitcriteria die passen bij de mogelijkheden van de gezinsgerichte en kleinschalige hulpaanbieder en de professionals die daar werkzaam zijn. Formuleer deze criteria zo duidelijk dat ouders, jeugdigen en gemeenten kunnen bepalen of het aanbod passend is voor de hulpvragen.
3. Houd bij de intake van een jeugdige rekening met de achtergrond en problematiek van de al aanwezige jeugdigen. Deze afweging is relevant bij de beslissing of de aanbieder een juiste en (emotioneel en fysiek) veilige plek is voor de nieuw te plaatsen jeugdige.

II aan de gemeenten:

1. Houd bij de inkoop van jeugdhulp rekening met de in- en uitsluitcriteria van de jeugdhulpaanbieders. Deze criteria moeten door de aanbieder helder zijn geformuleerd. Het totaal van gecontracteerde jeugdhulp moet dekkend zijn voor de hulpvragen.
2. Houd bij de plaatsing van een jeugdige rekening met de deskundigheid en in- en uitsluitcriteria van de jeugdhulpaanbieder de achtergrond en problematiek van de al aanwezige jeugdigen.

III aan de gecertificeerde instellingen:

1. Houd bij de plaatsing van een jeugdige rekening met de deskundigheid en in- en uitsluitcriteria van de jeugdhulpaanbieder de achtergrond en problematiek van de al aanwezige jeugdigen.

IV aan de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport:

1. Spreek met de branches af dat zij komen tot een duidelijk kwaliteitskader waaraan het gezinsgerichte en kleinschalige hulpaanbod moet voldoen en dat een voor dit hulpaanbod aansluitende operationalisering is van de verantwoorde hulp als bedoeld in de Jeugdwet. In dit kwaliteitskader moet onder andere aandacht zijn voor de complexiteit van de doelgroep, de deskundigheid van de professionals, en de zorgvuldige afweging bij plaatsing van een jeugdige bij een gezinsgerichte en kleinschalige hulpaanbieder.

2. Faciliteer de invoering en verdere ontwikkeling van het kwaliteitskader.

www.igj.nl